

KÜLTÜREL BOYUTLAR TEORİSİ BAKIŐIYLA ABD'NİN LİDERİNİ BULMAK: BIDEN VE TRUMP ÜZERİNE BİR AHP UYGULAMASI

DETERMINING THE LEADER OF THE USA FROM THE PERSPECTIVE OF
CULTURAL DIMENSIONS THEORY: AN AHP APPLICATION ON BIDEN AND
TRUMP

Eda MEZDA*
Gülcennet ÖZTÜRK ÇELEBİ**

Öz

ABD Başkanlık Seçimleri, iki ülke arasındaki stratejik ilişkiler nedeniyle her dönem Türkiye tarafından dikkatle takip edilmektedir. Seçilecek başkanın tavırları iç politikada tartışmalara neden olurken; askeri, politik ve ekonomik nedenlerle dış politikayı da şekillendirmektedir. Bu çalışmanın temel amacı, 2024 Seçimlerinin muhtemel adayları Trump ve Biden'dan medyaya yansıyan yüzleriyle, hangisinin başkanlık için daha uygun olduğunu belirlemek ve bu yolla seçim için öngöründe bulunmaktır. Bu amaç doğrultusunda çok kriterli karar verme tekniklerinden Analitik Hiyerarşi Prosesi (AHP) kullanılarak iki liderin kültürel boyutlarıyla ABD seçmeninin kültürel boyutları sentezlenerek hesaplanmıştır. Söz konusu boyutlar, Hofstede'nin Kültürel Boyutlar Teorisi'nin güç aralığı, bireycilik, erillik, belirsizlikten kaçınma, uzun vadeli düşünme ve mäsamaha boyutlarıdır. Karşılaştırma ağırlıkları, AHP grup karar verme yöntemiyle, uzman görüşlerinin geometrik ortalaması alınarak belirlenmiş, ardından sonuçlar internette haberlerle desteklenmiştir. Liderlerin kültürel boyutları altı uzman tarafından değerlendirilmiştir. AHP uygulanarak elde edilen bulgulara göre; Biden için 0,396 Trump için 0,604 olarak bulunan skorlar, seçmenin kültürel boyutlarının oyları Trump yönünde besleyeceğini öngörmüştür. Seçmenin oy verme yönünü politik, sosyo-ekonomik, tarihsel vb. pek çok etmenin belirlediği bilinmekle beraber bu çalışmada yalnızca kültürel açıdan en uygun başkanı belirleme hususu üzerinde durulmaktadır. Siyaset, sosyal psikoloji, iletişimi kesiştiren bu çok kriterli karar verme (ÇKKV) araştırması, sunduğu tarihsel ve kuramsal şemayla literatüre katkı sağlamaktadır. Çalışma, seçmene kültürel açıdan en uygun olan başkan adayını belirleme konusunda, diğer ülkelerin de kullanabileceği bir AHP modeli önermektedir.

Anahtar kelimeler: Trump, Biden, ABD Seçimleri, Siyasal İletişim, Kültürel Boyut, AHP

Abstract

The US Presidential Elections are carefully followed by Turkey because of the strategic relations between the two countries. While the attitudes of the president to be elected cause debates in domestic politics, it also shapes foreign policy for military, political, and economic reasons. The study's main purpose is to determine which of the possible candidates for the 2024

Makale Gönderim Tarihi: 13.03.2023

Makale Kabul Tarihi: 07.04.2023

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, emezda@gelissim.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-5899-9414

** Dr. Öğr. Üyesi, Çukurova Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü, gcelebi@cu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-5656-7351

Yazarların makaleye katkıları eşittir.

Elections, Trump and Biden, is more suitable for the presidency, with their faces reflected in the media, and to make predictions for the election in this way. For this purpose, it was calculated by synthesizing the cultu two leaders' cultural dimensions and the US electorate's cultural dimensionsg the Analytical Hierarchy Process (AHP), one of the multi-criteria decision-making methods. These dimensions are power distance, individualism, masculinity, uncertainty avoidance, long-term orientation, and indulgence dimensions of Hofstede's Cultural Dimensions Theory. The comparison weights have been determined by taking the geometric average of the opinions of six experts using the AHP group decision method, and then supported by online news. As a result, the scores of 0.396 for Biden and 0.604 for Trump predict that the cultural values of the voters will increase Trump's votes. Many factors determine the voter's voting orientation. These factors may differ across countries for political, socioeconomic, historical, etc. reasons. This study foculy on determining the most culturally appropriate president. This operational research, which intersects politics, social psychology, and communication, contributes to the literature with its historical and theoretical scheme. In addition, it proposes an AHP model that other countries can use to determine the most culturally appropriate presidential candidate for the electorate.

Keywords: *Trump, Biden, US Elections, Political Communication, Cultural Dimension, AHP*

GİRİŞ

İnsanlık, Toplum Sözleşmesi'nden bu yana ortak yaşamı düzenlemek için çeşitli siyasal yöntemler denemiş, bu denemelerin en önemli faktörü olarak liderler yaratmıştır. Söz konusu liderler kimi zaman buldukları bölgelerin güç savaşlarının odağında yer almış; kimi zaman politik, askeri ve ekonomik çıkarlar çerçevesinde dünyanın büyük bölümünün ilgi odağında olmuştur. İlginin en yoğun odaklandığı alanlardan biri Amerikan başkanlık seçimleridir. Kimi çevrelerce 'Dünya jandarması' olarak konumlanmış olan Amerika Birleşik Devletleri, lideri açısından uluslararası bir öneme sahip olmanın yanı sıra, Türkiye özelinde de ABD'deki başkanlık seçimleri son derece önemlidir.

1776 yılında ilan ettiği Bağımsızlık Bildirgesi ile siyasal arenadaki yerini alan ABD, zaman içinde büyük bir güç haline gelmiştir. Kimi yaklaşımlara göre, ABD bu bildirmede eşitlik, halk egemenliği, özgürlük ve doğal haklar şeklinde belirttiği kavramlarla ilk yüzyıldaki politikalarını yalnızca olarak belirlemiş ve bunu Monroe Doktrini ile ilan etmiştir. Doktrin, Avrupalı devletlere yönelik bir ultiatom (Ermağan, 2012: 22) niteliğinde olsa da kimilerine göre ABD dış politikasının müdahaleci bir yanı vardır ve Amerikan ordusu İkinci Dünya Savaşı'na kadar olan süreçte 163 defa (aktaran Sarı, 2012: 95) dış müdahale için kullanılmıştır. Ayrıca bu doktrine göre, Avrupa'daki çekişmelerden uzak durulacaktır (Gürbüz, 2022: 91).

ABD'nin dünyanın herhangi bir noktasında gelişen iç işlere yönelik 'çekişmelerden uzak duran' bir anlayış uygulamadığı açıktır. Kimi ülkelerde genel seçimlerin ABD güdümünde ve propagandası altında yapıldığına yönelik iddialar bulunmaktadır. Bazı seçimler yöneticileri ve rejimleri, bazı seçimler ise siyasi sistemleri meşrulaştırmak için düzenlenmektedir. Dost ülkelerdeki seçimlerin ise ABD'nin halkla ilişkiler desteği altında (Herman ve Chomsky, 2012: 155) yapıldığına yönelik iddialar bulunmaktadır. ABD başkanı Woodrow Wilson dünyadaki kaynakların kullanımının sömürgecilerin tekelinden kurtarılmasının (Gürbüz, 2002: 96-97) önemli olduğunu vurgulamıştır ancak ABD'nin bugünkü politikalarının bu söylemden uzak olduğu açıktır.

ABD ekonomik çıkarlarını üstün tutan bir anlayışa sahiptir. Bu kapsamda McKinley dönemi Dışışleri Bakanı John Hay, dış politikanın geleceğinin Çin’de olduğu şeklinde bir hedef belirlemiş ve birliklerini ilk kez Batı Yarıküre’nin dışına yollamıştır (aktaran Sümer, 2008: 125). Bugün geldiğimiz noktada ise ABD ‘özgürlük ya da demokrasi’ savunuculuğu ya da ‘terörizmle mücadele’ adı altında diğer ülkelerin iç işlerine müdahale edecek söylemler kullanmaktadır.

‘Demokrasi’, ABD’nin ‘demokrasiyi yerleştirme’ çabalarına gönderme yapmak üzere kullanıldığında Orwellci bir anlam kazanmakta ve bu ifade kaynaklar ve şiddet araçları üzerindeki denetimin, ABD’nin ihtiyaçlarına hizmet edecek ilkelerin yönetimde olmasını güvenceye aldığı sistemlere (Herman ve Chomsky, 2012: 398) gönderme yapmaktadır. ABD teröre destek verdiğini ve demokrasiyi yok saydığını iddia ederek Irak’ı işgal ederken Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin (Sarı, 2012: 97) desteğini almamıştır. Böylece hukuku çok kolay bir biçimde hiçe sayan ABD aslında kendi çıkarlarını önceleyen bir politika gütmüştür.

Joseph Robinette Biden Jr. (Biden) ve Donald John Trump’ın (Trump) Türkiye’ye yönelik tutumlarına değinilen bu çalışmada, her iki başkanın politik, ekonomik ya da sosyal alanlardaki kararlarına yönelik internet haberlerine yer verilmektedir. Bu haberler vasıtasıyla Biden ve Trump’ın Kültürel Boyutlar teorisine olan uygunlukları örneklendirilmektedir. Bu çalışmayı özellikle siyasal ve kuramsal olarak en önemli hale getiren etmen ABD ve Türkiye arasındaki stratejik bağlardır. Bu stratejik bağlar, başkanlık seçimlerinin Türkiye tarafından büyük bir dikkatle takip edilmesini gerektirmektedir. Çünkü seçilecek olan başkanın olası tavrı, yukarıda da sözü edildiği gibi Türkiye’nin dış politikası ve askeri girişimleri üzerinde bazı etkilere sahiptir. Çalışmanın kavramsal çerçevesinde bu etkiler, başkanların Türkiye’ye yönelik geçmişteki politikaları ve bu politikaların ülkeye etkileri üzerinden tartışılmıştır. Analiz bölümünde bu göreceli değerler, AHP yaklaşımı kullanılarak seçmenin kültürel değerleriyle sentezlenmiş ve seçmenin hangi lideri destekleyeceği konusunda sayısal bir öngörüde bulunulmuştur. Bu çalışma, sonuçları Türkiye’yi bu denli etkileyecek olan ABD Başkanlık Seçimleri yaklaşırken, seçmenin kültürel değerlerinin oyları hangi yönde etkileyeceğini ortaya koyarak bu alandaki öngörülere katkı sağlaması açaşından gerekli ve önemlidir.

ABD’nin Genel Politikaları Ekseninde Trump ve Biden Dönemlerinde Türkiye-ABD İlişkileri

ABD’nin 46. Başkanı Biden, henüz 29 yaşındayken Senato’ya seçilen en genç üyelerden biri olmuştur. Eski bir avukat olan Biden, Senato Yargı Komitesinde görev yaparken kadına yönelik şiddete ilişkin cezaları güçlendiren (Whitehouse, 2021a) yasalara yönelik çalışmalar yapmıştır. Demokrat başkan, Trump’dan daha ılımlı bir porte çiziyor gibi görünse de, özünde ABD politikalarıyla ters düşmemektedir. Örneğın ‘ABD’nin dış politikasını şekillendirmede önemli bir rol oynayan Biden, terörizm, kitle imha silahları, Soğuk Savaş sonrası Avrupa, Orta Doğu, Güneybatı Asya’ (Whitehouse, 2021a) gibi ‘sorunlarla’ ilgilenmiştir. Biden, Amerika’nın bir fikir olduğunu söylediği 25 Nisan 2019 tarihli cümlelerinde bu fikrin ‘herhangi bir ordudan daha güçlü, bir okyanustan daha büyük, bir diktatör veya tirandan daha güçlü’ olduğunu ve bu fikrin dünyadaki en çaresiz insanlara umut verdiğini (Whitehouse, 2021) iddia etmiştir. 1970 yılında New Castle County Meclisi’ne seçilmiş, 1972 yılında Senato’ya girmiş, Obama döneminde ise başkan yardımcısı olarak görev yapmıştır. Kilisenin kamu hayatında yeri

olmadığını savunan Biden, eşcinsel evliliklerinin yasallaştırılmasını desteklerken, kürtaj meselesinde ise seçimin kadınlara ait olması gerektiğini savunmaktadır. Önceleri Irak Savaşı'nı desteklemesiyle bilinse de daha sonra bu konuda tavır değişikliğine gitmiştir. Ayrıca Yahudi lobisine yakın duruşuyla bilinmekte, Filistin meselesinde ise “iki devletli çözüm modelini” (Habertürk, 2021) savunmaktadır. Biden başkan olduktan sonra Trump'ın izlerini silmeye yönelik adımlar atmıştır. COVID-19 nedeniyle maske takılmasının zorunlu olması, Dünya Sağlık Örgütü'ne geri dönülmesi, Müslüman ülkelere yönelik seyahat yasağının kaldırılması, Meksika sınırına örülen duvara sağlanan fonların kesilmesi, Keystone XL petrol boru hattı projesinin iptali (TRT, 2021) gibi adımlarla Trump'ın aldığı kararlar bir anlamda geçersiz hale getirilmiştir.

Trump ise New York Askeri Akademisi'nde ve Pennsylvania Üniversitesi'nde Wharton Finans ve Ticaret Okulu'nda eğitim görmüş, daha sonra babası gibi emlak ve inşaat işlerine ilgi duyarak babasının işini (Whitehouse, 2022) devralmıştır. Trump, ailesinin oteller zincirini geliştirmiş, Trump Tower'ı inşa etmiş, eğlence sektöründe de yer alarak Miss USA, Miss Universe gibi güzellik yarışmalarının organizasyonunu (Milliyet, 2020) yapmıştır. Seçildikten sonra göçmenliğe dair düzenlemeleri sıkılaştırmış, nüfusunun büyük bölümü Müslüman olan kimi ülkelerin vatandaşlarının ABD'ye girişini yasaklamış, yasadışı bir şekilde sınırı geçmeye çalışan çocukları ailelerinden ayırmak gibi (BBC, 2016) uygulamalar yapmıştır.

Türkiye ve ABD arasındaki stratejik bağlar zaman zaman bazı olaylar çerçevesinde olumsuz seyretse de her iki ülke de birbirinin siyasal arenadaki adımlarını dikkatle takip etmektedir. İki ülke arasındaki siyasi, askeri, ekonomik ilişkilerin düzeyi ve stratejik ortaklığın içeriği, ilk kez Obama tarafından 2009 yılında kullanılan ‘model ortaklık’ kavramıyla ifade edilmektedir. Bu ifade 1 Mart tezkeresi sonrasında bozulan Türkiye-ABD ilişkilerini yeni bir kavramsal çerçeveye oturtmaya (Yeşiltaş ve Balcı, 2011: 26) katkı sağlamıştır. Ancak bunun öncesinde Osmanlı Devleti'yle ABD arasında, Akdeniz'deki Türk limanlarında 18. yüzyılda başlayan ilk ticari temaslar, 17 Şubat 1927 tarihinde gerçekleşen Nota teatisiyle ilk diplomatik girişimlerle birleşmiş ve daha sonra NATO'nun kuruluşuyla da müttefiklik (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2023a) ilişkisi oluşmuştur. Ayrıca 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'nin Sovyetler Birliği'ne karşı uyguladığı ‘komünizme karşı savaşma’ adımları jeopolitik olarak Türkiye'yi ABD için önemli kılmıştır. Bunun yanı sıra Truman Doktrini ve Marshall Yardımı iki ülke arasındaki ilişkilerde (Doğan, 2019: 134) önemli birer adımdır. Ancak bütün bu süreçler ve stratejik ortaklığa rağmen, ABD açısından en temel hedef kendi çıkarlarıdır.

Soğuk Savaş sonrasında Türkiye, Körfez Savaşları ve Arap Baharı sürecinin yol açtığı ortamda, artan savunma ihtiyacı konusunda ABD'den gereken desteği alamamıştır. Ayrıca Türkiye'nin yıllardır mücadele ettiği terör örgütlerinin ABD tarafından desteklendiği (Battır ve Yiğittepe, 2021: 1400) iddiası da iki ülke arasındaki ilişkide olumsuz birer noktadır. Son zamanlarda yaşanan savunma sistemlerine yönelik gerginlik de bu olumsuzlukları pekiştirmiştir. Soğuk Savaş sonrasında bölge ülkeleri füze sistemlerini geliştirirken Türkiye de Suriye, Irak ve İran'dan kaynaklanabilecek tehditlere karşı bir savunma sistemi edinme çalışmalarını hızlandırmıştır. Suriye'deki savaşın Türkiye'de sivil ölüme neden olmasıyla da Türkiye NATO'dan hava savunma takviyesi talep etmiş ve bu talebi karşılanmıştır ama Türkiye'nin

PYD'yi hedef alan Suriye operasyonları sonrası, İspanya dışındaki tüm ÷lkeler bu sistemleri geri çekmiştir. Daha sonra ise yıllar içerisinde Ankara ve Rusya arasında hava savunma sistemleri S-400 konusunda bir s÷zleşme imzalanmış, ABD de T÷rkiye'yi, proje ortağı olmasına rağmen, yeni nesil savaş uçağı F-35'in üretim s÷recinden çıkarmıştır. Ayrıca T÷rkiye'ye satılan ancak teslim edilmeyen altı adet F-35'in ABD'de kullanımı için modifiye edilmesine karar verilmiştir. ABD'nin T÷rkiye'nin S-400 sistemlerine karşı çıkmasının en önemli sebeplerinden biri T÷rkiye'nin Rusya ile geliştirdiği (BBC, 2021b) ilişkidir.

Eski Başkan Trump "2024'te Amerika'yı daha iyi bir hale getirmek için adayım" diyerek (NTV, 2022) yeniden siyaset sahnesinde olacağını açıklarken, Biden da adaylığa yeşil işık yakmıştır. "Daha yeni başlıyoruz" diyen Biden, adaylığını aile içinde değerlendireceklerini belirterek (Milliyet, 2022) bu yılın başlarında karar vereceğini açıklamıştır. Bu açıklamaların en önemli nedeni de Kasım 2022'de yapılan Kongre seçimleridir. ABD'nin ara seçimleri de en az başkanlık seçimleri kadar önemlidir. Başkanın görev s÷resinin yaklaşık ortasına denk gelen ara seçimlere g÷sterilen ilginin b÷y÷k kısmı Kongre'nin iki b÷l÷m÷ olan ABD Senatosu ve Temsilciler Meclisi üzerinde yoğunlaşmaktadır. Temsilciler Meclisi'ndeki 435 üyenin hepsi ara seçimlerde (Usembassy, 2023) belirlenmektedir. Son Kongre seçimlerinde Temsilciler Meclisi'nde çoğunluğun Cumhuriyetçilere geçtiği ancak Demokratların da kontrol÷ kaybetmediği bir tablo (BBC, 2022a) ortaya çıkmıştır. 100 sandalyenin bulunduğu Senato'da, 50 Demokrat ve 49 Cumhuriyeti Senatörün bulunduğu bir sandalye dağılımı ortaya çıkmıştır. Senato'da dengenin oluştuğu durumlarda Başkan Yardımcısı Kamala Harris'in Senato Başkanı sıfatıyla dengeyi bozacak biçimde oy verme yetkisi işığında, Demokrat Parti Senato'da çoğunluğu elde etmiştir. Temsilciler Meclisi'ndeki tabloya bakıldığında Cumhuriyetçiler (T÷rkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı, 2023b) oğunluktur. Bu durum T÷rkiye açısından da önemlidir. Özellikle son yıllarda T÷rkiye- ABD ilişkilerinde kongrenin artan bir etkisinin olması bu seçimlerin Ankara tarafından da yakından izlenmesine neden olmuş, ayrıca T÷rkiye karşıtı fikirleriyle bilinen Temsilciler Meclisi Başkanı Nancy Pelosi yerine Cumhuriyeti bir adayın seçilecek olması olumlu bir gelişme (BBC, 2022a) olarak değerlendirilmiştir. Cumhuriyetçilerin T÷rkiye'ye yönelik tavırlarının Demokratlara oranla ılımlı olması (Gümüş, 2022) da seçimlerin T÷rkiye açısından önemini derinleştirmektedir.

Trump, görev s÷resince T÷rkiye'yle iyi ilişkiler kursa bile ABD bürokrasinin engellemeleriyle iki ÷lke ilişkilerinde derin çatlaklar meydana gelmiştir. Bazen Ankara ile benzer açıklamalar yapan Trump, ÷lkesinden eleştiriler almıştır. Trump 2018'de Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile yaptđı g÷rüşmeden sonra Suriye'deki ABD askerlerini geri çekmek istemiş ancak bu adımı tepkiye neden olunca çekilmenin 'yavaş ve düzenli' olacağı belirtilerek s÷re durdurulmuştur. Ayrıca Trump, 2017'de yaptđı ortak bir basın toplantısında bir soruya yanıt verirken, Barış Pınarı Harekatı'nı haklı g÷steren açıklamalar yapmış, PKK'nın DEAş'tan daha kötü olduğunu söylemiştir. Öte yandan ABD vatandaşı rahip Andrew Craig Brunson'ın FETÖ ve PKK bağlantısı gerekçesiyle tutuklanması, ABD'nin Türk Bakanları yaptırım listesine alması, Eski Halk Bankası Genel Müdür Yardımcısının ABD'de gözaltına alınması (AA, 2021) gibi olaylar Trump döneminin kritik olayları arasındadır.

Başlangıçta T÷rkiye açısından, Trump döneminde yaşanan sorunların Biden döneminde öz÷leceği beklentisi hakimken, Biden'ın tavırları beklentiyi karşılamamıştır. Erdoğan'ın

Birleşmiş Milletler zirvesinde “Biden ile önceki Amerikan başkanlarını karşılaştırarak ‘iyi başladık diyemem’ ifadesi” (Pirinççi, 2021) Biden döneminin ne şekilde geçeceğinin ipucu niteliğindedir. Ayrıca Emekli Büyükelçi Faruk Loğoğlu, Biden henüz başkanlık koltuğuna oturmadan önce yaptığı bir değerlendirmede Biden’ın seçilmesinin “...Türkiye bakımından fevkalade kötü bir gelişme” olacağını belirtmiş ve Biden’ın siyasi kariyerinin başından beri Türkiye karşıtı bir çizgisinin olduğunu ifade etmiştir. Loğoğlu, Biden’ın Kıbrıs, Ermeni iddiaları, Türk-Yunan ilişkileri, Türkiye’ye satılacak olan ABD silahları konusunda Türkiye’nin karşısında (Sudagezer, 2020) yer aldığını söylemiştir. Nitekim Biden döneminde yaşanan bazı durumlar da Loğoğlu’nu desteklemiştir. Trump döneminde başlayan savunma sistemleri krizi Biden döneminde de devam etmiş ve “Biden yönetimi F-16 satışına onay sürecini başlatmak için resmi yazısını henüz ABD Kongresi’ne” (Ergin, 2022) göndermemiştir. Ayrıca 2022 iki ülke arasında NATO’nun genişlemesi, Yunanistan’la gerilim ve YPG gibi sorunlar nedeniyle karşılıklı güven eksikliğinin (Üstün, 2023) etkisinde geçmiştir.

Biden ABD ile Türkiye ilişkilerine zarar veren açıklamalarından birini 2021 yılında yapmış ve 1915 olaylarına yönelik olarak ‘soykırım’ ifadesini kullanmıştır. Bu ifade Türkiye’de büyük tepki çekmiş ve Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay bu iddialara “Türklerin ızdırabını, acılarını göz ardı eden bu açıklamanın milletimiz ve tarih karşısında hiçbir değeri yoktur” (Oktay, 2021) şeklinde karşılık vermiştir.

Biden döneminin önemli konularından biri de Türkiye’nin, İsveç ve Finlandiya’nın NATO üyeliğine, iki ülkenin terör örgütlerine destek verdiği gerekçesiyle karşı çıkmasıdır. Erdoğan konuya ilişkin “NATO bir güvenlik teşkilatıdır. Böyle bir güvenlik teşkilatının içerisinde biz terör örgütlerinin olmasını kabullenemeyiz” (BBC, 2022b) ifadesini kullanırken, Biden ise iki ülkenin NATO’ya katılım protokollerini (Euronews, 2022) imzalamıştır. Yaşanan süreçlerin ve karşılıklı açıklamaların ardından Cumhurbaşkanı Erdoğan, Finlandiya Cumhurbaşkanı Sauli Niinistö, İsveç Başbakanı Magdalena Andersson ve NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg’in katıldığı görüşmenin ardından Finlandiya, Türkiye ve İsveç arasında “Üçlü Muhtıra” (AA, 2022) imzalanmıştır. Bütün bu etmenler, Türkiye’nin ABD seçimlerine olan ilgisinin sebeplerindedir. Çünkü seçilecek olan başkanın tavrı, yukarıda sıralanan etmenlerin yumuşaması ya da aksi bir duruma evrilmesi potansiyeline sahiptir.

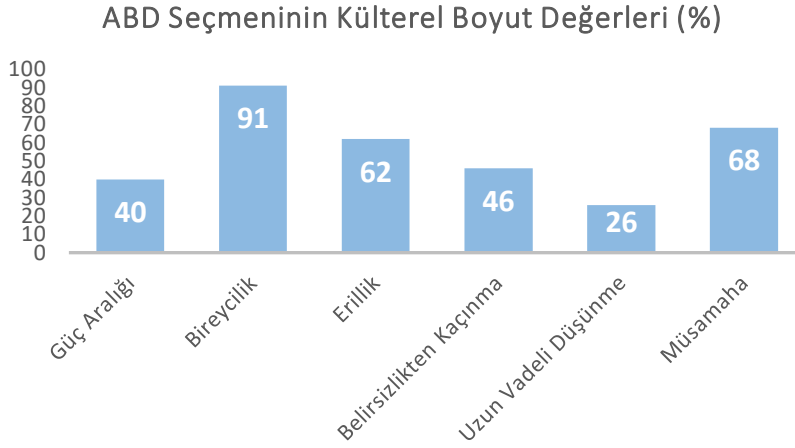
Literatürde ABD başkanlık seçimlerini siyasi ya da ekonomik unsurlardan çok kültürel değerlerle bağdaştıran çok sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Smith ve Hanley (2018) Trump’a 2016 ABD seçimlerinde oy veren seçmenin çok yönlü bir profilini sunmayı hedefledikleri çalışmalarında, ona oy veren kitleyi “üniversite mezunu olmayan beyaz işçi sınıfı” olarak tanımlamış ve bu sınıfın, kadınları ve azınlıkları hedef alan önyargıları konusunda çekingen olmayan, otoriter ve hoşgörüsüz liderleri tercih ettiğini söylemişlerdir. Smith ve Hanley’e göre seçimlerin kaderini belirleyen olgu seçmenin ekonomik kaygıları değil, Trump’ın önyargılarını paylaştıkları için onu desteklemeleri olmuştur. Bu çalışmayı dayanak alan başka bir çalışmada (Mckenna vd., 2022) Trump’ın destekçilerinin yalnızca demografik özelliklerle belirlenmediği ve ekonomik sıkıntılar tarafından yönlendirilmediği; ağırlıklı olarak seçmenin önyargıları ve otoriter bir lider tercihleri çerçevesinde hareket ettikleri açıkça vurgulanmıştır. Ayrıca söz konusu araştırmanın sonuçları kabilecilik faktörlerinin, siyasi yönelim dahil olmak üzere hemen her değişkeni aştığını, kimlik temelli kabileciliğin artık siyasi bağlılığın birincil temeli

olduğunu göstermiştir. Öte yandan iki liderin ulusal güvenlik, göç politikaları, teknoloji ve inovasyon, dış siyaset politikaları vb. birçok açıdan karşılaştırmalı analizinin yapıldığı çalışmalar mevcuttur. Bunların yanı sıra; iki liderin söylemleri konusunda karşılıklı bir perspektif sunan çalışmaların ortak nihai yargısı (Körner vd, 2022; Abe, 2022; Savoy ve Wehren, 2021) Biden'ın özellikle erdem, dürüstlük ve başarıya odaklanan daha analitik ve güvenilir bir söylem geliştirdiği, Trump'ın ise zorlayıcı gücünü ortaya koyan ve duygulara odaklanan bir dil kullandığı şeklindedir. Burada sözü edilen ve Trump'ın seçilmesini sağlayan duygusal dilin, onun ırkçı tavrı çerçevesinde ABD'yi demografik ve kültürel olarak beyaz tutma arzusu (Graham vd, 2021), destekçilerini de siyasi şiddete yönlendiren ırkçı (Piazza ve Doren, 2022) ve yabancı düşmanı tutumu (Venizelos, 2022) içerdigi ortaya koyulmaktadır. Bu çalışmada ise, literatür taramasında karşımıza çıkan saptamalara ek olarak liderlerin ekonomik, siyasal ve politik arenada aldıkları kararlara internet haberleri vasıtasıyla yer verilmiştir. Kültürel Boyutlar Teorisi'nin dereceleri uzmanlarca kodlanarak Biden ve Trump'ın seçmenin tercihleriyle ne denli uyulaştuğu ortaya konulmuştur.

Kültürel Boyutlar Teorisi Kapsamında ABD, Biden ve Trump

Geert Hofstede Kültürel Boyutlar Teorisi'ni, kültürün ölçülebilir değerlerde ve karşılaştırılabilir olduğu görüşünden hareketle ortaya koymuştur. Hofstede (2001:24) kültürel değerlerin karşılaştırılmaz olduğuna karşı çıkmakta, elma ve portakal nasıl besin değeri, fiyat, ağırlık, dayanıklılık vb. nitelikleri açısından sayısal olarak karşılaştırılabiliyorsa kültürel değerlerin de benzer şekilde karşılaştırılabileceği görüşünü savunmaktadır. Ona göre kategorilerin belirlenmesi, hangi niteliğin önemli olduğuna dair önsel bir teori gerektirmektedir.

Hofstede'ye göre "her ülkenin değişmeyen bir milli kültürü vardır" ve Kültürel Boyutlar Teorisi milli kültürlere dair ölçülebilir altı farklı boyut sunarak boyutların her birini ülkelere göre 1 ile 100 arasında puanlamaktadır. Teori çok uluslu şirketlerin yerel yan kuruluşlarında 100.000'den fazla çalışanla gerçekteştirilen, 1960'lı yıllarda 40 ülkeyle başlayıp ilerleyen süreçte 76 ülkeye kadar genişletilen; uygulaması, korelasyon ve faktör analizleri sürekli tekrarlanarak yenilenen bir dizi kapsamlı araştırma sonucu ortaya çıkmıştır. Bu araştırmalarla, çalışanların -üstlere bağımlılık, öngörülebilirliğe duyulan ihtiyaç, bireysel hedeflerle şirkete bağımlılık arasındaki denge, para ve kariyere duyulan ihtiyaç gibi ego değerleri, sosyal çevre, işbirliği ve iyi bir yaşam ortamına dair öncelikleri gibi- birçok konudaki duygu, düşünce ve değer yargıları ölçülerek, kültürel değerlerine dair bugüne kadar sunulan en kapsamlı veri tabanı ortaya koyulmuştur (Hofstede, 2011). Teori, çıkış noktasında dört farklı kültürel boyut sunsa da, 1980'lerde, Bond (1988) teoriye beşinci uzun vadeli düşünme boyutunu; 2000'li yıllarda Michael Minkov (2007) ise Dünya Değerler Araştırması kapsamında altıncı müsamaha boyutunu eklemiştir. Sözü edilen altı boyuta dair Hofstede'nin (2022) çalışmaları sonucu ABD için belirlenmiş puanlar Şekil 1'deki gibidir.

Şekil 1. Kültürel Boyutlar Teorisi, ABD Puanları

Kaynak: <https://www.hofstede-insights.com/country/the-usa/> (11.12.2022)

Güç Aralığı

Her toplumda insanlar arasında prestij, zenginlik, güç vb. yönlerden eşitsizlikler söz konusu olsa da, kişilerin bu eşitsizliğe olan tolerans dereceleri farklıdır. Özellikle organizasyonlar içindeki güç eşitsizlikleri kaçınılmaz olmakla birlikte işlevseldir. Sosyal Psikolog Mauk Mulder'in ortaya koyduğu Güç Mesafesini Azaltma Teorisi'ne göre astlar sürekli üstleriyle arasındaki güç mesafesini azaltmaya, üstler de kendileriyle astları arasındaki güç mesafesini artırmaya çalışmaktadır. Buradaki anketler sonucu belirlenen güç mesafesi boyutu puanı, bu iki eğilimin o toplumda dengeyi bulduğu noktayı ifade etmektedir (Hofstede, 1984:79) . Bir birey açısından değerlendirildiğinde, boyut puanının yükselmesi kişinin otoriter yapıda ya da otoriteyi daha fazla tolere eden bir yapıda olduğunun göstergesidir. ABD için güç aralığı puanının 40 olması toplumda görece eşitliğe önem verildiğinin, ast-üst ilişkisinde çok büyük mesafe düzeyleri bulunmadığının göstergesi kabul edilebilir. ABD'nin meşhur *Bağlılık Yemini*'nde (*Pledge of Allegiance*) yer alan ve eşitliği öngören "herkes için özgürlük ve adalet" (liberty and justice for all) ifadesi de (Britannica, 2022) aslında güç aralığı boyutunun neden düşük puanda olduğunun temel bir kanıtıdır. Öte yandan toplumun çoğunluğu hiyerarşi ve otoriteye karşı düşük toleranslıyken, yarısına yakın bir oranı yüksek toleranslıdır. Uzman görüşlerinin ağırlık ortalaması, Trump'ın güç aralığına dair puanının zayıf derecede de olsa Biden'a göre daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Gazeteciler ve insan hakları savunucularına 'halk düşmanı' diyen Trump'ın otoriter yönü Birleşmiş Milletler tarafından da eleştirilmiş, BM İnsan Hakları Yüksek Komiseri Zeyd bin Raad, Trump'ın medyaya karşı tavrını eleştirerek otoriter rejimlerde liderlerin Trump'ı örnek aldığını (Euronews, 2018) belirtmiştir. Trump attığı bir tweette New York Times için 'başarısız' ifadesini kullanmış ve 'yalan haber medyası halk düşmanı olmuştur' (Trump, 2018) demiştir. Ona yönelik bir yazıda Trump'ın otoriter dürtülerinin neden olduğu hasarı onarmanın zaman gerektirdiği (Gazeteduvar, 2020) belirtilmiştir. Trump ayrıca 2020 başkanlık seçimlerden sonra yenilgiyi kabul etmemiştir. Olgun demokrasilerde tipik olarak değerlendirilmeyen bu davranış, siyaset bilimcilerin 'hibrit rejimler' dediği demokrasi unsurlarına sahip ancak pratikte

demokratik olmayan ülkeleri (Conversation, 2020) anımsatmaktadır. Trump ayrıca hakkında ikinci kez azil süreci başlatılan ilk ABD başkanıdır. Çünkü Trump seçim sonuçlarının tanınmaması çağrısında bulunmuş, Trump taraftarları kongreyi basmış, bir güvenlik görevlisinin ölümüne sebep olacak şekilde şiddet olayları (BBC, 2021b) yaşanmıştır. Bu davranış, içerisinde otoriter bir yan barındırmaktadır. Ayrıca Trump'ın maddi zenginliğinin onun otoriter yanı ve politik kararları üzerinde etkili olduğuna yönelik iddialar bulunmaktadır.

Öte yandan Trump'ın insan haklarını hiçe sayan, siyasi muhalifleri baskı altına alan ve kurumlardan ziyade kendisine sadık liderleri savunması, seçim olan hemen hemen tüm ülkelerde muhalefeti kötiledikçe geniş bir yetkiye sahip olduğunu iddia eden liderlerin (Lindstaed, 2020) Trump'ı örnek almasına neden olmuştur.

Bireycilik

Kültürel Boyutlar Teorisi çerçevesinde, karşılığına toplumculuk (collectivism) koyulan bireycilik boyutu genel tanımıyla; insanların benliklerini “ben” ya da “biz” terimleriyle tanımlayıp tanımlamadığı ifade etmektedir. Bu boyutta bireylerin kararlarını; aile, akraba veya üyesi oldukları bir grubun üyesi olarak mı yoksa bağımsız bir şekilde mi aldığı veya bu gruba ne kadar sadık olduğu gibi unsurlar öne çıkmaktadır (Hofstede, 2022). Hofstede ABD’de “collectivist” teriminin neredeyse “komünist” terimiyle eş anlamlı olarak siyasi sistemi tanımlamak amacıyla kullanılabildiğini, ancak komünizmin uğramadığı toplumların da anketlerdeki toplumculuk değerlerinin yüksek çıktığını aktarmaktadır (Hofstede, 2001). Siyasal sistemden ziyade bireycilik puanıyla, toplumda kişi başına düşen GSMH (Gayri Safi Milli Hasıla) arasında pozitif korelasyon bulunmaktadır (Gorodnichenko ve Roland, 2011; Cox vd. 2011; Ogihara, 2018). ABD, 91 puanla bireycilik puanı en yüksek ülkelerden biridir. Dünya bankası verilerine göre son yıllarda GSMH değerleri artış göstermektedir (The World Bank, 2022). Bu durumun ABD’deki bireyciliği daha da tırmandıracağı düşünülmektedir.

Çalışmada, uzman görüşleri doğrultusunda Trump'ın, Biden'a oranla zayıf farkla daha bireyci olduğu ortaya koyulmuştur. ABD halkının yarısının Trump'ı indirmek istediğini belirten Philip Kotler'in, “egoist, bencil bir adam ve hiçbir şey bilmiyor. Herhangi bir şey okumuyor ve kimseyi dinlemiyor. O bu dünyada yaşamıyor, kendi zihninde yaşıyor” (AA, 2018) ifadeleri Trump'ın bireyci yönünü desteklemektedir. Ona yönelik ‘Kendi değerini anlamasının tek yolu bu olduğu için, adını haberlerde tutmaya çalışan bir ünlü ve güçlü bir kaos ajanı olduğu’ (Drezner, 2021) iddiası da Trump'ın kendini önemseyen yönüne örnektir. Ayrıca kişisel çıkarlarına hizmet etmeye odaklanmış olan Trump'ın yoksulları ve orta sınıfa koruyan sosyal hizmet ağının altını oyduğu ve vatandaşları koruyan idari aygıtı tasfiye etmeye (Elovitz, 2020: 97) çalıştığı iddiası da bu yönünü desteklemektedir. Trump'ın bireyci yanı ABD'nin politikalarını da etkilemiştir. Kimilerine göre Trump'ın bağınaz hegemonyası emperyalist kurumların çoğunu yabancılaştırmış, ABD'nin Rusya ve Çin'e karşı (Deepa, 2021:3) konumu zayıflamıştır. Ayrıca Adalet Bakanlığı tarafından yayınlanan ve Kongre'deki Demokratların Trump'a azil soruşturması açmaya karar vermesine neden olan telefon görüşmesinin özet dökümünde yer almaktadır. Bu döküme göre Trump, Vladimir Zelensky'den, Joe Biden'ın faaliyetleriyle ilgili inceleme (Gazeteduvar, 2019) başlatılmasını istemiştir.

Erillik

Hofstede'nin sistematik araştırmaları eril toplumların mutlak eşitlik, karşılıklı rekabet ve performansa; dişillerin adalet, dayanışma ve yaşam kalitesine önem veren bir bakış açısına sahip olduğunu göstermiştir. Siyasi açıdan bakıldığında; eril toplumlar başarı odaklı, güçlü olanı destekleyen, ekonomik büyümeyi en önde tutan, yoksul ülkelere yardım için düşük bütçe ayırırken silahlanmaya daha yüksek bütçe ayıran, uluslararası çatışmaları savaş veya g gösterileriyle çözen, ülke yönetiminde kadınlara daha az yer veren yapıdadır. Dişil toplumlar ise aksine, refaha odaklı, muhtaçlara yardım eden, çevrenin korunmasını en önde tutan, yardımlara daha fazla silahlanmaya daha az bütçe ayıran, uluslararası çatışmalara müzakere ve uzlaşma yoluyla çözen ve ülke yönetiminde kadınlara daha fazla yer veren yapıdadır (Hofstede, 1998: 17). Hofstede (Hofstede Insights, 2022) ABD toplumunun erillik puanının yüksek olmasını, bireylerin çok fazla başarı odaklı ve rekabetçi olmasına, fazla para kazanıp statü atlama çabasına bağlamaktadır.

Trump'ın genel hırsı onu eril kategoriye dahil etmektedir ki uzman görüşleri de Trump'ın kuvvetle daha eril olduğunu desteklemektedir. Ona yönelik “Trump için siyasi olan, uzlaşılamaz olandı; sırrı dost-düşman ayırımında gizliydi, kısaca siyaset savaşın başka araçlarla devamıydı” (Kardaş, 2017) ifadesi aslında Trump'ın kullandığı sert üslubun da temelinde yer almaktadır. Trump'ın söyleminin formu, ırkçı-yabancı düşmanı, cinsiyetçi ve ses/beden temsili gibi özelliklere yaslanmakta ve bu dilin grameri, siyasi-toplumsal gücünü yeniden keşfeden eril bir özne olarak ‘beyaz/yerli Amerikalı’ seçmeni merkeze (Kardaş, 2017) almaktadır.

Trump'ın bu kategoriye uygun yönünü, yine seçim sonuçlarını kabul etmemesinde görmek mümkündür. Trump ve parti yeleri, seçimlerde hile yapıldığını iddia ederek Pennsylvania, Georgia, Wisconsin ve Michigan'da yasal olarak kullanılan oy pusulalarını bozmaya çalışmıştır. Ayrıca Trump, eyalet liderlerini seçmenlerin iradesini göz ardı etmeye ve seçmen oylarını kendisine vermeye (Conversation, 2020) ağırmıştır. Trump'ın otoriter yönünü de destekleyen eril kişiliği en nihayetinde onun kaybeden olmasını engelleyememiştir. Trump'ın bu hareketlerini analiz eden bir yazıda bir seçim taktiği olarak insanları sindirmeyi teşvik etmek de dahil, otoriter dürtülerinin başarısızlığa uğradığı ve sonuçta oy sandığında yenildiği (Gazeteduvar, 2020) belirtilmiştir. Bu yazı yine Trump'ın bu kültürel boyuta olan uyumunu desteklemektedir. ABD eski başkanı Obama, Trump'a yönelik bir değerlendirmesinde, Trump'ın yalnızca kendisi için çalıştığını belirterek, kendisinden ve arkadaşlarından başkalarına yardım (Euronews, 2020a) etmediğini söylemiştir.

Belirsizlikten Kaçınma

Bu boyut toplumun bilinmez bir geleceğe olan tolerans derecesini ifade etmektedir: Bu kapsamda “Geleceği kontrol etmeye mi çalışmalı yoksa sadece olacaklara izin mi vermeli?” Toplumun ya da bireyin belirsiz veya bilinmeyen durumlarda kendisini ne lde tehdit altında hissettiği ve bu belirsizlikten ne derecede kaçındığını belirler (Hofstede, 2022B). ABD'nin belirsizlikten kaçınma puanının 46 olduğu göz önünde tutulursa “belirsizliği kabul eden” bir toplum olduğu söylenebilir. Geleceğe dair belirsiz durumların toplumun geneli üzerinde stres yaratmadığı görülmektedir.

Uzman değerlendirmelerine göre eşit oranda belirsizlikten kaçındığı saptanan Biden ve Trump'ın bu eşitliğine örnek gösterilebilecek en önemli durum, 2020 seçimleri öncesinde seçmenlerine verdikleri ekonomi vaatleridir. Bu kapsamda Trump yeni dönemde "tarihin en büyük ekonomisini" tekrar inşa edeceklerini vurgularken, Biden ise Amerikalı seçmene "orta sınıfı güçlendirme" sözü vermiş ve "Amerikan ürünü tercih et" kampanyasıyla yerli üretimden yeniden canlandırılmasını hedeflemiştir. (AA, 2020b) Uzman görüşlerindeki eşitliğe rağmen, Trump'ın öngörülemez kararlar verme potansiyeli bulunan bir siyasal aktör olması, onun bu boyuta uygunluğunu saptayan haberlerin iki yönlü de olmasına neden olmaktadır. Öte yandan daha önceki başlık ve bölümlerde de aıklanmışı üzere, her iki lider genel anlamda birbirleriyle ters düşecek fikir ya da kararlara sahiptir. En azından bu durum iki liderin bakış açısındaki farklılık konusunda belirsizlikten kaçındıklarını göstermektedir. Bunun yanı sıra, boyut puanlamasında yaşanan eşitlik de, çalışmada her iki liderin detaylı karşılaştırılmasına gerek görülmemiştir.

Uzun Vadeli Düşünme

Kısa vadeli düşünen toplumlarda normatif bir bakış açısıyla geçmişe odaklı kararlar alınmakta, tasarruf ve yatırımlara daha az önem verilmektedir. Sosyal harcamalar ve tüketim üst düzeydedir. Uzun vadeli düşünen toplumlarda pragmatif bir bakış açısı hakimdir. Birey ya da toplum, ülkesiyle sorgusuz şekilde gurur duymak yerine, diğer ülkelerden öğrenmesi gereken şeyler olduğu nsezisiyle hareket eder (Hofstede:2011:15). ABD bu boyutta 26 puanla ülkeler ortalamasının çok altındadır. Hofstede'ye göre, ABD toplumunun kürtaj, uyuşturucu kullanımı, tenazi, silahlar, devletin vatandaşlara karşı büyüklüğü ve hakları gibi konularda değişmez doğruları olması bu puanı düşürmektedir (Hofstede Insights, 2022).

Liderler konusundaki uzman görüşleri, Biden'ın zayıf bir farkla daha uzun vadeli planlar yaptığı yönündedir. Trump döneminde Çin ve Doğu Asya politikalarında, Obama döneminde farklı değişiklikler yaşanmıştır. Trump, ABD'yi Trans-Pasifik Ortaklığı'ndan çıkarmış ve Asya'ya Dönüş politikasını sonlandırarak ülkeyi bölgedeki ortaklarından (Demir, 2020: 237) uzaklaştıran bir karar almıştır. Biden'a yönelik bir değerlendirmede ise görevi devralmasıyla, Barack Obama'ya benzer bir dış politika yürütmesinin muhtemel olduğu belirtilerek, Suudi Arabistan, Kuzey Kore (Lindstaed, 2020) gibi ülkelere yönelik, bir tavır değişikliğine gidileceği öngörüsünde bulunulmuştur. Biden'ın vizyonunun sadece yeni otoyollar, geniş bant ve limanlar değil; yeniden canlanan işçi sendikaları, sağlık hizmetlerine daha kolay erişim, kadınlar için eşit ücret, temiz enerji (Collinson, 2021) gibi konuları da içerdiği belirtilmiştir. Biden'ın Dünya Ticaret Merkezi'ne düzenlenen saldırıların ardından, 20 yıl sonra Afganistan'daki tüm Amerikan birliklerini geri ekme (NYTIMES, 2021) kararını vermesi de bu kapsamda değerlendirilebilir. İki lider arasındaki politika farkları da Biden'ın nispeten uzun vadeli düşündüğünü desteklemektedir.

Biden döneminde yönelik olası uzun vadeli düşünce ve planlardan birinin ayağını da Filistin meselesi oluşturmaktadır. Trump'ın aksine bölgede iki devletli çözümün desteklendiğine yönelik değerlendirme, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde konuşan ABD'nin BM Daimi Temsilci Vekili Richard Mills tarafından yapılmıştır. Mills yeni yönetimin, içinde İsrail'in güvenlik ve barış içinde yaşayacağı ve yanı başında da kendi ayakları üzerinde duran

bir Filistin devletinin bulunduğu iki devletli bir çözümün (TRT, 2021) desteklendiğini söylemiştir.

Müsamaha

İnsanların karar ve davranışlarında içgüdülerine ne denli kulak verdiklerini ifade eden bu boyut, arzu ve dürtülerini kontrol etme düzeyini puanlanmaktadır. Bu boyutta dürtüleri üzerinde zayıf kontrol sahibi kişilerin müsamaha düzeyleri yüksek, güçlü kontrol sahibi kişilerin ise düşük puanlanmaktadır. Bu boyutta kültürler “müsamahalı” ya da “kısıtlayıcı” olarak tanımlanmaktadır (Hofstede, 2022B). Bu boyut bazı kaynaklarda ‘hoşgörü’ şeklinde ifade edilse de, boyutu tam karşılamadığı düşünüldüğü için bu çalışmada “müsamaha” olarak ifade edilmiştir.

Uzmanlarca müsamaha oranı Trump’a oranla daha yüksek olan Biden’a yönelik bir değerlendirmede onun, ABD ve dünyadaki durumu iyileştirmek için sistem içinde çalışan bir sorun çözücü olduğu ifade edilerek, rakibinin aksine, farklı bakış açılarını dinlemek için sık sık koridoru aşım kamusal alanda empatik (Elovitz, 2020: 48) olduğunu gösterdiği belirtilmiştir. Öte yandan Trump ise seçim kampanyasında “Kültürel konulara, yabancı düşmanlığına, demokratlara, ‘yalancı haber yaratan basına’ saldırmaya, düzenin kendisine karşı kurduğu komplolardan, ‘bataklığı kurutmaktan’ söz etmeye” (Yıldızoğlu, 2019) özen göstermiştir. 2017’de İran, Yemen, Suriye, Libya, Çad, Somali ve Kuzey Kore’ye seyahat yasağı getirmiş, kararın protesto edilmesi üzerine geri adım atmıştır. (AA, 2020) Trump’ın ardından Biden’ın başkanlığı Meksika sınırında ülkeye giriş yapmak için bekleyen göçmenler arasında sevinçle karşılanmış, Biden’ın ılımlı bir politika izleyeceği (Euronews, 2020b) umudunu doğurmuştur. Bu durum Biden’ın müsamaha puanını Trump’a oranla yükseltmektedir.

YÖNTEM

ABD seçmeni için kültürel değerleri açısından en uygun liderin belirlenmesi hedeflenen bu çalışmada yöntem olarak, uzman görüşlerine dayalı verileri kaynak alan Analitik Hiyerarşi Prosesi (AHP) yaklaşımı kullanılmıştır. Çalışmanın güvenilirliğini artırmak adına, tek bir uzmandan görüş almak yerine altı farklı uzmandan alınan görüşlerin geometrik ortalaması hesaplanmıştır. Bu görüşler, her boyut için liderlerle ilgili internet haberleriyle desteklenmiştir.

AHP probleminin kriter puanları için Hollandalı Sosyolog Geert Hofstede’nin Kültürel Boyutlar Teorisi kapsamındaki çalışmalarıyla elli yıllık bir süreçte hesaplanan kültürel boyut puanları baz alınmıştır. Teorinin öngördüğü güç aralığı, bireycilik, erillik, belirsizlikten kaçınma, uzun vadeli düşünme ve müsamaha boyut puanları, yüzdelerden Thomas L. Saaty’nin ‘Göreceli Önem Ölçeği’ formatı için 1-9 arası puanlara dönüştürülerek kriterlerin göreceli ağırlık matrisi oluşturulmuştur. Alternatif iki liderin (Biden ve Trump) kültürel boyutlarının ağırlıkları; Emekli Büyükelçi (U1), Uluslararası Diplomatlar Birliği Başkan Yardımcısı (U2), Arizona Üniversitesi Avrasya Programları Direktörü (U3), İstanbul milletvekili aday/akademisyen (U4), uluslararası siyaset uzmanı/akademisyen (U5) ve siyaset iletişim uzmanı/akademisyen (U6) tarafından 1-9 arasında derecelendirilerek belirlenmiştir. Çalışma Kültürel Boyutlar Teorisi ile Analitik Hiyerarşi Prosesini kesiştirmesi bakımından

gelecek başkanlık seçimleri için seçilecek lidere dair hem nicel hem nitel çerçevede bir öngörü sunmaktadır.

Analitik Hiyerarşı Prosesi (AHP)

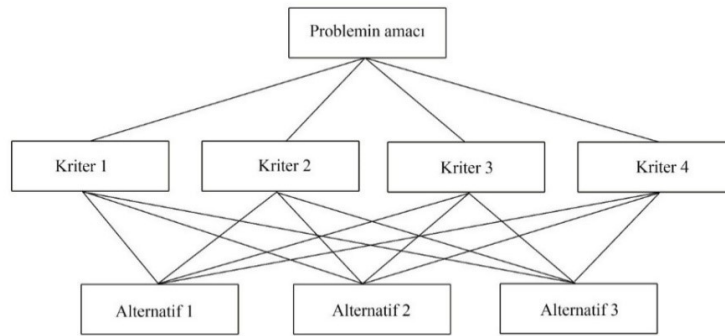
Çok kriterli karar verme tekniklerinden biri olan *Analitik Hiyerarşı Süreci (The Analytic Hierarchy Process)*, 1970'li yıllarda Profesör Thomas L. Saaty tarafından geliştirilmiş bir problem çözme yöntemidir. Bu yöntem birden fazla kriterin ve birden fazla alternatifin olduğu durumlarda, karar vericinin kişisel değerlendirmelerini ön planda tutarak, problemleri hiyerarşik bir yapıda çözmeyi esas almaktadır.

AHP yaklaşımı, kişisel yargılardaki tutarlılığı kolayca ölçebilmesi ve istatistiksel sonuçlar elde etme olasılığının kısıtlı olduğu durumlarda küçük bir denek örneklemeyle faydalı ampirik sonuçlar sağlayabilmesi ile işlevseldir (Mitta, 1993). Problemin çözümünde öncelikle karar verici, kriterlerin göreceli önem derecelerini belirleyerek puanlamakta, dolayısıyla bu yöntem problemin çözümüne hem nitel hem de nicel bir yaklaşım getirmektedir. Karar problemlerinin çözümünde mantıksal ve matematiksel ifadelerden yararlanılması yöntemin analitik yönünü desteklerken, kriterleri puanlamada karar vericinin deneyim ve bilgi düzeyinin ön planda olması çözüm sürecinde subjektif faktörlerin de yer almasına imkân vermektedir. Öte yandan bazı görüşler, kişisel yargılara yer verilmesini, problemin zayıf yönlerinden birisi olarak kabul etmektedir (Ayçin, 2020:2). AHP problemlerinin çözümünde söz konusu kişisel yargılar çoğunlukla, probleme dair alanında uzman kişilerden alınan görüşleri içermektedir. Uzman görüşlerine yer verilmesi, bu karar verme tekniğinin sosyal bilimlere dair problemlere de uyarlanabilmesine ön ayak olmaktadır. Timor (2001:23) AHP sürecinin eğitim, çevre, sağlık, denetim, mimari tasarım, finans, pazarlama, planlama, taşımacılık, silahlanma kontrolü, savaş oyunları, silahlanma kontrolü, aday seçimi gibi birçok sosyal, politik, ekonomik problemde uygulandığını aktarmıştır. Bir kültürün daha önceden belirlenmiş ve puanlanmış kriterlerini kullanarak, iki lider arasından uygun seçim yapılmasını öngören bu çalışma da, bu noktadan hareketle ortaya çıkmıştır.

AHP'nin karar verme tekniği olarak kullanıldığı çalışmalara dair literatür incelendiğinde, işletmelerde yatırım kararları arasında seçim yapma (Wu vd., 2012; Gökşen ve Çevik, 2016), şirket için personel seçimi (Ali vd., 2017; Ersoy, 2021), tesis kurulumları için coğrafi bölge belirleme (Abdul-Hamid vd., 1999; Terme vd., 2022), yeni bir ürün geliştirme veya ürün konumlandırma (Battistoni vd., 2013; Ünal, 2022), tedarikçi veya ar-ge projeleri arasında karar verme (Hruška vd., 2014; Akman vd., 2021), enerji kaynağı seçme (Das ve Uddin, 2016; Karaaslan ve Aydın, 2020), yatırım için kripto para seçimi (Thomas, 2019; Boztosun vd., 2022) vb. çok kriterli birçok ekonomik tabanlı problemi çözmek için kullanıldığı görülmüştür. Öte yandan Saaty (Saaty ve Vargas, 2012) *Models, Methods, Concepts & Applications of the Analytic Hierarchy Process (Analitik Hiyerarşı Sürecinin Modelleri, Yöntemleri, Kavramları ve Uygulamaları)* kitabında AHP sürecini, Orta Doğu'daki fikir ayrılıkları, ötenazinin yasallaştırılması, uluslararası işletmelerdeki etik problemleri, kürtaja dair mahkeme kararlarının ABD eyaletlerindeki gidişatı, ABD'deki Riverboat kumarhanelerine izin verilmesinin fayda ve zararları vb. birçok meseleye uygulayarak, bu sürecin sosyal süreçlerde de uygulanabilir olduğunu göstermiştir.

Hiyerarşik Yapı

Saaty ve Vargas (2012:2) karmaşık sistemlerin, hiyerarşik analizini “insan zihninin çeşitlilikle başa çıkmak için kullandığı temel bir araç” olarak nitelemektedir. Hiyerarşik yapının, karar vermede kullanılacak kriterlerin ve karar alternatiflerinin üst seviyelerden alt seviyelere – genelden özele- doğru kademeli bir şekilde sıralanarak oluşturulmasının ardından (Şekil 2) AHP uygulamasının son derece basit bir hal aldığı ifade etmiştir. Problemin amacı doğrultusunda, karar verirken dikkate alınacak kriterler –ve varsa alt kriterler- belirlenerek göreceli önem dereceleri uzman görüşleri ile belirlenir. Ardından her karar alternetifi için bu kriterler ayrı ayrı puanlanır ve sentezleme yoluyla problemin çözümüne ulaşırlır.

Şekil 2. AHP Hiyerarşik Yapısı

Karar Probleminin Oluşturulması ve Çözümü

Kriterlerin belirlenmesi aşamasından sonra Saaty'nin (Saaty ve Kearns, 1985:27) ‘Göreceli Önem Ölçeği’ (Tablo 1) ile kriterler için ikili karşılaştırma matrisi oluşturulur. Kriterlerin birbirleriyle karşılaştırmalarında, 1 ile 9 arasında değişen önem dereceleri kullanılmaktadır. Kriterler birbirlerine göre ne derece önemli ise matrisin ilgili hücrelerine ölçekte o dereceye karşılık gelen rakam yazılır.

Tablo 1. Saaty'nin Göreceli Önem Ölçeği

Göreceli Önem Derecesi	Tanımlama
1	Eşit derecede önemli
3	Zayıf derecede önemli
5	Kuvvetli derecede önemli
7	Mutlak derecede önemli
9	Aşırı derecede önemli
2, 4, 6, 8	Ardışık önem dereceleri arasındaki ara dereceleri ifade eder
Sayıların çarpmaya göre tersi	x için 1/x

Kaynak: Saaty ve Kearns, 1985:27

Kriterler için karşılaştırma matrisi, karşılıklı kıyas aksiyomu doğrultusunda elemanları olan bir kare matristir. Matrisin köşegeninde 1 değerleri yer almakta, matristeki ters karşılaştırma

hücredeki değer ise $1/x$ ile ifade edilmektedir (Saaty ve Kearns, 1985:23; Saaty ve Vargas, 2006:4):

$$a_{ji} = \frac{1}{a_{ij}}$$

Ardından aşağıdaki formülle normalize matris hesaplanır (Özel, 2018:311). Her sütun, o sütundaki eleman sütun toplamına bölünerek matris normalize edildikten sonra, kriter karşılaştırmaları için tutarlılık analizi aşamasına geçilir.

$$b_{ij} = \frac{a_{ij}}{\sum_{j=1}^n a_{ij}}$$

Tutarlılık Analizi

Kriterler için ikili karşılaştırma matrisi genellikle öznel görüşler çerçevesinde oluşturulduğu için tutarlılık analizine tabi tutulması gerekmektedir. Analiz için hiyerarşinin her düzeyinde karşılaştırılan her kriter ve alternatif için tutarlılık indeksi hesaplanır (Saaty ve Kearns, 1985:33-34). Öncelikler vektörünü hesaplamak için řu formül kullanılmaktadır (Özel, 2018:311):

$$W_i = \frac{1}{n} \sum_{j=1}^n \frac{a_{ij}}{\sum_{j=1}^n a_{ij}}$$

AHP’de, karşılaştırmalar yapılıp önem dereceleri (ağırlıklar) belirlendikten sonra, elde edilen ağırlıkların kullanılmasının uygun olup olmayacağını belirlemek için tutarlılık hesaplamaları yapılması gerekmektedir. Bu amaçla öncelikle tutarlılık indeks değeri olan CI hesaplanmaktadır. CI değerinin bulunabilmesi için, normalize matristeki her satır, öncelikler vektörüyle çarpılarak tüm öncelikler matrisi hesaplanmakta, matrisin öncelikler vektörüne satır bazında bölümlerinin ortalaması alınarak λmax değeri belirlenmektedir. Ardından CI değeri (n: karşılaştırma kriteri sayısı olmak üzere) aşağıdaki formülle hesaplanmaktadır. (Saaty ve Vargas, 1984:314):

$$CI = \frac{\lambda max - n}{n - 1}$$

CI’nın hesaplanmasından sonra, tutarlılık indeksinin (CI), rastgele indeks değerine (RI) bölünmesiyle elde edilen tutarlılık oranı (CR) belirlenmektedir:

$$CR = \frac{CI}{RI}$$

RI (Rastgele İndeks değeri) için hazırlanmış olan tabloya bakılmaktadır. Tablo 2’deki RI değerleri, n karşılaştırma kriteri sayısına bağlı olarak hazırlanmıştır (Saaty ve Kearns, 1985:34):

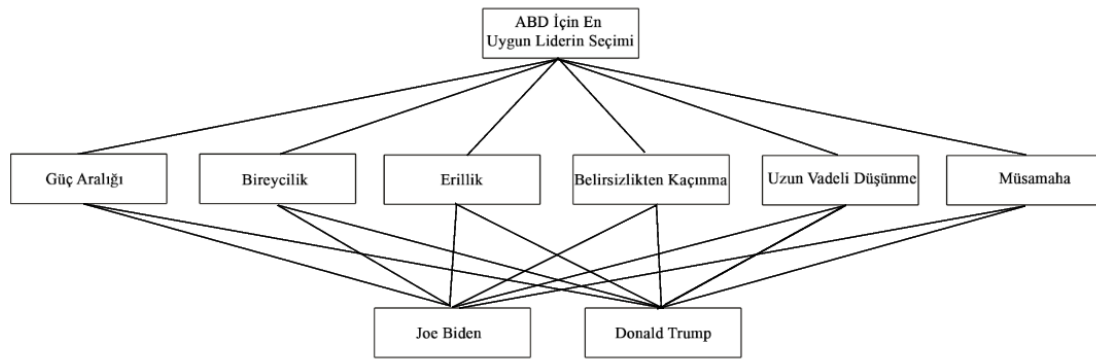
Tablo 2. Rastgele İndeks Değerleri (RI)

Kriter sayısı (n)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Rastgele İndeks Değeri(RI)	0	0	0,58	0,90	1,12	1,24	1,32	1,41	1,45	1,49

Hesaplamaların ardından tutarlılık oranının 0,1'den küçük olması beklenir, aksi halde karar verici uzmanların görüşlerini yeniden değerlendirmeleri gerekmektedir (Ayçin, 2020:6). CR'nin 0,1 veya daha küçük olması halinde elde edilen önem dereceleri kullanılabilir olarak kabul edilmektedir. Ayrıca, eğer bu şekilde elde edilen ağırlıklar ile bir sıralama yapılacak ise son aşamada öncelik değerleri, öncelik vektörleriyle çarpılarak alternatiflerin skorları bulunur ve en büyük skora sahip alternatif en iyi seçim olarak değerlendirilebilir (Timor, 2001:227).

ANALİZ: AHP YÖNTEMİYLE ABD İÇİN EN UYGUN LİDERİN BELİRLENMESİ

Bu çalışmada, AHP hesaplama sürecinde iki farklı karar alternatifi olan Biden ve Trump, altı kültürel boyuta göre değerlendirilmiş ve problemin sonucunda ABD'ye kültürel açıdan en uygun liderin saptanması hedeflenmiştir (Şekil 3).

Şekil 3. AHP Probleminin Hiyerarşik Yapısı

ABD için Hofstede'nin aktardığı (Hofstede Insights, 2022) kültürel boyut puanlarına göre ABD toplumu, diğer ülkelerle karşılaştırıldığında %40 oranında güç aralığına toleranslı, %91 oranında bireyci, %62 oranında eril, %46 oranında belirsizlikten kaçınan, %26 oranında uzun vadeli düşünen ve %68 oranında müsamahalıdır (Şekil 1). Kriterler için ikili karşılaştırma matrisinin (Tablo 5) oluşturulması için, boyut puanları yüzdelik sistemden Saaty'nin göreceli ölçeğine uyarlanmıştır (Tablo 4). Böylelikle her kriterin göreceli önem dereceleri, aralarındaki yüzde farklarına göre belirlenmiştir. Örneğin; ABD'nin bireycilik boyutu ile uzun vadeli düşünme boyutu arasında 65 puan fark görünmektedir. İki kriter arasında fark olmadığı (eşit olduğu) durum için % 0 'ın karşılığı AHP ölçeğinde 1 ile temsil edilmiş, kalan 8 farklı karşılaştırma durumu için $\% \frac{65}{8} = \% 8,125$ alınarak her karşılaştırma bölümü için %8,125'lik bir dönüşüm ölçeği oluşturulmuştur.

Tablo 4. Yüzde Farklarının aij Karşılık Değerleri

Yüzde aralığı	aij
0	1
0,001 - 8,125	2
8,126 - 16,25	3
16,251 - 24,375	4
24,376 - 32,5	5
32,501 - 40,625	6

40,626 - 48,750	7
48,751 - 56,875	8
56,876 - 65	9

Kriterler için ikili karşılaştırma matrisi, her kültürel boyutun ABD seçmen profili için göreceli önem derecelerini göstermektedir. Satırlar dikkate alındığında, bireycilik boyutunun diğer boyutlara göre en yüksek, uzun vadeli düşünme boyutunun ise en düşük önem ağırlığını sunduğu görülebilmektedir.

Tablo 5. Kriterler İçin İkili Karşılaştırma Matrisi

	Güç Aralığı	Bireycilik	Erillik	Belirsizlikten Kaçınma	Uzun Vadeli Düşünme	Müşamaha
Güç Aralığı	1	1/8	1/4	1/2	3	1/5
Bireycilik	8	1	5	7	9	4
Erillik	4	1/5	1	3	6	1/2
Belirsizlikten Kaçınma	2	1/7	1/3	1	4	1/4
Uzun Vadeli Düşünme	1/3	1/9	1/6	1/4	1	1/7
Müşamaha	5	1/4	2	4	7	1

Matris normalize edilerek (Tablo 6), ardından önem değerlerinin tutarlı olup olmadığının tespiti için tutarlılık analizi yapılmıştır (Tablo 7).

Tablo 6. Kriterler İçin İkili Karşılaştırma Matrisi (Normalize Matris)

	Güç Aralığı	Bireycilik	Erillik	Belirsizlikten Kaçınma	Uzun Vadeli Düşünme	Müşamaha	Öncelikler Vektörü
Güç Aralığı	0,049	0,068	0,029	0,032	0,100	0,033	0,052
Bireycilik	0,393	0,547	0,571	0,444	0,300	0,657	0,485
Erillik	0,197	0,109	0,114	0,190	0,200	0,082	0,149
Belirsizlikten Kaçınma	0,098	0,078	0,038	0,063	0,133	0,041	0,075
Uzun Vadeli D	0,016	0,061	0,019	0,016	0,033	0,023	0,028
Müşamaha	0,246	0,137	0,229	0,254	0,233	0,164	0,210

Tutarlılık analizi için öncelikler vektörü, öncelikler matrisine bölünmüş, ardından bölümlerin ortalaması alınarak λ max değeri elde edilmiştir. Kriter sayısını ve λ max değerini kullanarak hesaplanan CI değeri, kriter sayısına karşılık gelen rastgele indeks değeri 1,24'e bölünerek tutarlılık oranına ulaşılmıştır.

Tüm bu işlemler sonucu, kriter ağırlıkları için tutarlılık oranı 0,056 (%5,6) olarak hesaplanmış ve Tablo 7'de gösterilmiştir. Bu değer 0,1'den küçük bir değer olduğu için belirlenmiş kriter ağırlıkları tutarlıdır.

Tablo 7. Tutarlılık analizi

Tüm Öncelikler Matrisi	λ
0,314	6,062
3,267	6,729
0,953	6,406
0,463	6,141
0,173	6,150
1,387	6,591

λ max	CI	CR
6,346	0,069	0,056

$$CI = \frac{\lambda \max - n}{n - 1} = \frac{6,346 - 6}{6 - 1} = 0,069 \quad CR = \frac{CI}{RI} = \frac{0,069}{1,24} = 0,056$$

Yukarıdaki hesaplamaların ardından liderlerin kültürel boyutlara dair karşılaştırmaları uzmanlarca yapılmış olup, alternatiflerin belirlenmiş göreceli ağırlıklarına göre altı boyut için karşılaştırma matrisleri oluşturulmuştur. Tablo 8’de Biden ve Trump’ın Uzman 1 (U1) özelinde kültürel boyutlar açısından karşılaştırılma değerleri örnek tablo olarak yer almaktadır. Bu tabloya göre Uzman 1, Biden’ın Trump’a göre güç aralığına mutlak derecede daha toleranslı ve aşırı derecede daha bireyci olduğunu düşünmektedir. Öte yandan erillik derecelerini eşit derecede puanlarken; Biden’ın Trump’a göre kuvvetle daha fazla belirsizlikten kaçındığını, mutlak derecede daha uzun vadeli düşündüğünü ve yine mutlak derecede daha müsamahalı olduğunu belirtmiştir.

Tablo 8. Liderlerin Kültürel Boyutlarına Dair Uzman 1 (U1) Tarafından Belirlenen İkili Karşılaştırmalar

	Güç aralığı	Bireycilik	Erillik	Belirsizlikten kaçınma	Uzun vadeli düşünme	Müsamaha
Joe Biden	7	9	1	5	7	7
Donald Trump	1/7	1/9	1	1/5	1/7	1/7

Liderlerin kültürel açıdan her uzman tarafından belirlenen karşılaştırma değerleri Tablo 9’da gösterilmiştir. Her uzmanın liderler için yaptığı karşılaştırmalar kriter bazında, dikey olarak sütunlarda görülebilir. 6 uzman değerlendirmesinin geometrik ortalaması alınarak belirlenen ortak görüş değerleri ise tablonun son sütununda gösterilmiştir.

Tablo 9. Liderlerin Kültürel Boyutlarına Dair Altı Uzman Tarafından Belirlenen İkili Karşılaştırmalar

		U1	U2	U3	U4	U5	U6	Geometrik Ortalama	Ortak Görüş
Güç aralığı	Joe Biden	7	1/5	1/3	1/3	1/5	1/7	0,405	1/2
	Donald Trump	1/7	5	3	3	5	7	2,466	2
Bireycilik	Joe Biden	9	1/7	1/5	1/5	1	1/5	0,466	1/2
	Donald Trump	1/9	7	5	5	1	5	2,144	2
Erillik	Joe Biden	1	1/7	1/5	1/5	1/7	1/7	0,221	1/5

	Donald Trump	1	7	5	5	7	7	4,524	5
Belirsizlikten Kaçınma	Joe Biden	5	6	5	1/7	1/3	1/5	1,061	1
	Donald Trump	1/5	1/6	1/5	7	3	5	0,942	1
Uzun Vadeli D.	Joe Biden	7	1	5	1	1/3	7	2,083	2
	Donald Trump	1/7	1	1/5	1	3	1/7	0,480	1/2
Müşamaha	Joe Biden	7	5	5	1/9	1/5	7	1,734	2
	Donald Trump	1/7	1/5	1/5	9	5	1/7	0,577	1/2

Tablo 10’da gösterilen ortalama değerlere göre grubun ortak görüşü; Trump’ın Biden’a göre zayıf farkla güç aralığına daha fazla toleranslı ve bireyci, kuvvetle daha eril olduğu şeklindedir. Öte yandan Biden, Trump’a göre zayıf derecede daha uzun vadeli düşünmekte ve daha müşamahalı bir tavır sergilemektedir. Belirsizlikten kaçınma boyutunda bakıldığında ortak görüş, liderlerin belirsizlikten eşit derecede kaçındıkları yönündedir.

Tablo 10. Ortak Görüşler Doğrultusunda Oluşturulan İkili Karşılaştırma Matrisi

		Joe Biden	Donald Trump
Güç Aralığı	Joe Biden	1	1/2
	Donald Trump	2	1
Bireycilik	Joe Biden	1	1/2
	Donald Trump	2	1
Erillik	Joe Biden	1	1/5
	Donald Trump	5	1
Belirsizlikten Kaçınma	Joe Biden	1	1
	Donald Trump	1	1
Uzun Vadeli Düşünme	Joe Biden	1	2
	Donald Trump	1/2	1
Müşamaha	Joe Biden	1	2
	Donald Trump	1/2	1

Ardından bu matrisin her değeri, sütunların toplam değerine bölünerek normalize matris elde edilmiştir (Tablo 11).

Tablo 11. Ortak Görüşler Doğrultusunda Oluşturulan İkili Karşılaştırmalar (Normalize Matris)

		Joe Biden	Donald Trump	Öncelikler Vektörü
Güç Aralığı	Joe Biden	0,333	0,333	0,333
	Donald Trump	0,667	0,667	0,667
Bireycilik	Joe Biden	0,333	0,333	0,333
	Donald Trump	0,667	0,667	0,667
Erillik	Joe Biden	0,167	0,167	0,167
	Donald Trump	0,833	0,833	0,833
Belirsizlikten Kaçınma	Joe Biden	0,500	0,500	0,500

	Donald Trump	0,500	0,500	0,500
Uzun Vadeli Düşünme	Joe Biden	0,667	0,667	0,667
	Donald Trump	0,333	0,333	0,333
Müsamaha	Joe Biden	0,667	0,667	0,667
	Donald Trump	0,333	0,333	0,333

Rastgele indeks değeri tablosunda iki kritere karşılık gelen rastgele indeks değeri (RI) sıfır olduğu için iki alternatifli bir problemde tutarlılık oranı hesaplamak anlamsızdır. Bu yüzden alternatifler için tutarlılık analizi yapılmamıştır. Karar matrisinin oluşturulması olan son aşamada, boyutların öncelik değerleri, Tablo 6'da yer alan kriterler için ikili karşılaştırma matrisinin öncelikler vektörüyle çarpılarak alternatiflerin skorları bulunmuştur (Tablo 12).

Tablo 12. ABD Vatandaşı İçin Kültürel Açıdan İçin En Uygun Lider - Sonuç Matrisi

	Güç Aralığı	Bireycilik	Erillik	Belirsiz. Kaçınma	Uzun Vadeli Düşünme	Müsamaha	Skorlar	
Joe Biden	0,333	0,333	0,167	0,500	0,500	0,667	0,396	2
Donald Trump	0,667	0,667	0,833	0,500	0,500	0,333	0,604	1

Bulunan alternatif skorları Biden için 0,396 iken Trump için 0,604'tür ve Trump'ın skoru daha yüksek olduğundan (Tablo 12), AHP hesaplamaları Trump'ın ABD vatandaşı için kültürel açıdan için en uygun alternatif olduğu ortaya koymuştur.

TARTIŞMA VE SONUÇ

ABD ve Türkiye arasındaki ilişkiler Osmanlı Devleti'nden bu yana gelişme gösterse de, aslında Soğuk Savaş sonrasında stratejik ortaklığa evrilen bir sürecin parçasıdır. Ancak son yıllarda Trump ve Biden ekseninde ilerleyen ikili ilişkiler yumuşak bir seyir göstermemiştir. Trump Türkiye'ye yönelik ılımlı tavırlar sergilese de ABD bürokrasisinin engellemeleriyle karşılaşmış, onun dönemi rahip Brunson olayı, Türk Bakanları yönelik olumsuz tavırlar ve hava savunma sistemlerine yönelik krizle beraber pek olumlu seyretmemiştir. Biden'ın Türkiye'ye yönelik tavırları da dostane değildir. Bu döneme hava savunma sistemleri krizi, NATO'nun genişlemesi, terör, 1915 olaylarına yönelik ifadeler eklenmiştir. Yine de iki liderin geçmişteki politikaları değerlendirildiğinde, Trump'ın iki ülke arasındaki ilişkilerde Biden'a oranla ılımlı olduğu görülmektedir. Tüm bu politika ve krizler 2024 yılında gerçekleşecek olan ABD başkanlık seçimlerini Türkiye için önemli hale getirmektedir.

Biden ve Trump'ın Türkiye'ye yönelik karar ve yaklaşımlarını da içeren bu çalışma, ABD'ye uygun lideri kültürel bir perspektifle nicel yöntem kullanarak tahmin etmeye çalışırken, gelecekteki muhtemel başkanın Türkiye'ye yönelik nasıl bir tavır takınacağına ilişkin öngörü oluşturmaktadır. Uzmanların kodlamalarıyla ulaşılan sonuçlar Hofstede'nin kültürel boyutlarına göre, ABD seçmeninin Trump'a daha fazla benzediğini göstermiştir. Sonuçlara

göre Trump, hem güç aralığına Biden'dan daha toleranslı, hem de ondan daha bireyci ve erildir. Bu durum Trump'ın toplumdaki güç eşitsizliklerine daha yüksek kabul gösterdiğini, otoriteye ve hiyerarşiyi daha fazla tolere eden bir yapıda olduğunu göstermektedir. Daha bireyci ve eril olması ise özetle, 'biz' yerine 'ben' bilincine önem verdiğini, başarı odaklı, güçlü olanı destekleyen, ekonomik büyümeyi en önde tutan bir tavır sergilediğini ifade etmektedir. Biden'ın ise daha uzun vadeli düşünen ve müsamahalı olduğu görülmektedir. Bu değerler onun pragmatik bir bakış açısıyla yatırım ve tasarrufa daha fazla önem verdiğini; öte yandan kısıtlayıcı olmak yerine daha hoşgörülü bir tavırla yaşam kalitesine diğer konulardan daha fazla önem verdiğini göstermektedir. Belirsizlikten kaçınma konusunda ise iki liderin de üstünlüğü söz konusu değildir. Ortaya çıkan tablo kültürel açıdan değerlendirildiğinde, seçmenin kendisine benzeyene oy verme eğiliminin Trump'ı işaret ettiği söylenebilmektedir. Araştırmada ortaya çıkan yüzde 60'a yüzde 40'luk oran Trump'ın kültürel açıdan ABD'ye daha uygun bir lider olduğu sonucunu doğurmaktadır.

Seçim sonuçları, seçmenin oy verme güdüsünü belirleyen pek çok etmene bağlı olabilmektedir. Her bir etmenin de ayrı akademik çalışmaya konu olması olağandır. Çünkü ulusal ya da uluslararası gelişmeler, ülke içinde yaşanan toplumsal, siyasal ya da ekonomik etmenler, en azından kararsız oyların yönünü tesis etme ihtimaline sahiptir. O nedenle çalışmamızda yalnızca Hofstede'nin kültürel boyutları baz alınarak toplum ve lider uyumu saptanmış ve bu uyumun muhtemel oyları ne yönde besleyeceği öngörülmüştür. Çalışmanın sınırları kültürel boyutlarla çizilmiş, liderlerin yerel ve global çaptaki ekonomik, politik, sosyal vb. birçok konudaki tavrı bu çalışmada kapsam dışı tutulmuştur.

Seçmenin oyunu kimden yana kullanacağını ipuçları ABD toplumunun yapısında gizlidir. Hofstede'nin Kültürel Boyutlar Teorisi kapsamında oluşturulan ve bu çalışmaya Trump ve Biden ekseninde uygulanan boyutların, seçimde ne şekilde karşılığının olduğu uzman değerlendirmeleriyle saptanmıştır. Sonuç olarak Biden için 0,396 Trump için 0,604 olarak bulunan değerler, oyların Trump yönünde besleneceğini göstermektedir. Siyasal arenada henüz üçüncü bir adayın ismi dillendirilmediği için yalnızca iki liderin incelendiği bu çalışma yaklaşan seçim dönemlerinde, bu konulara ilgi duyan araştırmacılara kaynak oluşturması açısından önemlidir. Araştırmacılar bu modeli kaynak alarak, Hofstede'nin diğer ülkeler için belirlediği puanlar ve adaylar için uzmanlarca belirlenen ağırlıklar doğrultusunda hesaplama yaparak adayların vatandaş için kültürel açıdan uygunluğunu sorgulayabilir, bu yolla ideal lideri belirleyebilirler.

KAYNAKÇA

AA (2018), <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/trump-egoist-bencil-bir-adam-ve-hicbir-sey-bilmiyor/1330961>, (22.12.2022).

AA (2022). <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bidendan-nato-konusunda-mutabakata-varan-turkiye-isvec-ve-finlandiyaya-tebrik/2625248>, (13.01.2023).

AA (2020). <https://www.aa.com.tr/tr/abd-baskanlik-secimleri-2020/abdnin-45-baskani-donald-trumpin-gorevdeki-4-yili-firtinali-gecti/2036041#> (21.12.2022).

AA (2020b). <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/trump-ve-biden-rekabetinde-ekonomi-politikalari-one-cikiyor/1956944> (23.01.2023)

Abdul-Hamid Y.T., Kochhar A.K. ve Khan M.K. (1999). “An Analytic Hierarchy Process Approach to the Choice of Manufacturing Plant Layout”. *Proceedings of the Institution of Mechanical Engineers, Part B: Journal of Engineering Manufacture*. 1999;213(4):397-406. doi:10.1243/0954405991516868

Abe, J. A. A. (2022). “Cognitive-Affective Styles of Biden and Trump Supporters: An Automated Text Analysis Study”. *Social Psychological and Personality Science*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/19485506221082737>

Afshari, A.R., Milan, N. ve Akbari Z. (2017). “Selekcija Kadrova Upotrebom Grupne Fazi AHP i SAW Metode”. *Journal of Engineering Management and Competitiveness (JEMC)*, 7(1), 3-10. <https://doi.org/10.5937/jemc1701003A>

Akman, G., Pamuk, K.C. ve Karabıçak, Ç. (2021). “Yeni Ürün Geliştirme Sürecinde Bulanık AHP & ORESTE Bütünleşik Yöntemi ile Tedarikçi Seçimi: Savunma Sanayisinde Bir Uygulama”. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 8 (2) , 788-807. DOI: 10.35193/bseufbd.954791

Ayçin, E. (2020). *Çok Kriterli Karar Verme: Bilgisayar Uygulamalı Çözümler*. 2.basım. Ankara: Nobel Yayınları

Battır, O. ve Yiğittepe, L. (2021), “Trump Sonrası Dönemde Türkiye- ABD İlişkileri: Güvenlik Politikaları Bağlamında Bir Değerlendirme”, *Social Sciences Studies*, (80), 1391-1402. DOI : 10.26449/sss.3136

Battistoni E., Colladon A.F., Scarabotti L., Schiraldi M.M. (2013). “Analytic Hierarchy Process for New Product Development.” *International Journal of Engineering Business Management*. 2013;5. doi:10.5772/56816

BBC (2016). <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-37917540> (21.12.2022).

BBC (2021a). <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-55647529> (22.12.2022).

BBC (2021b). <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-58709766> (09.01.2023).

BBC (2022a). <https://www.bbc.com/turkce/articles/cz9yv03k4ewo>, (09.01.2023).

BBC (2022b). <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-61512685> (13.01.2023).

Boztosun, D., Arslan, E., Yıldırım, A., Karslıoğlu, B. ve Demirtaş Ö. (2022). “Kripto Para Teknolojileri: Kripto Para Seçimine Etki Eden Faktörlerin AHP Yöntemi İle Değerlendirilmesi”. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 14(1), 138 - 154. <https://doi.org/10.20491/isarder.2022.1371>

Britannica (2022). <https://www.britannica.com/event/Pledge-of-Allegiance-to-the-Flag-of-the-United-States-of-America> (15.12.2022).

Collinson, S. (2021). *Joe Biden Infrastructure Plan Donald Trump*, <https://edition.cnn.com/2021/03/31/politics/joe-biden-infrastructure-plan-donald-trump/index.html> (07.04.2022).

Cox, P.L., Friedman, B. ve Tribunella, T.J. (2011). "Relationships among Cultural Dimensions, National Gross Domestic Product, and Environmental Sustainability". *The Journal of Applied Business and Economics*, 12, 46-56.

Das, A. ve Shabbir U. (2016). "Renewable Energy Source Selection Using Analytical Hierarchy Process and Quality Function Deployment: A Case Study," *2016 Second International Conference on Science Technology Engineering and Management (ICONSTEM)*, 2016, pp. 298-302, doi: 10.1109/ICONSTEM.2016.7560966.

Deepa K. (2021). Rightwing and Liberal Islamophobia: The Change of Imperial Guard from Trump to Biden, *South Asian Review*, 42:4, 408-412, DOI: 10.1080/02759527.2021.1899517

Demir, E. (2020). "ABD'nin Biden dönemi Çin Politikası: Asya'ya Dönüş 2.0?", *Cappadocia Journal of Area Studies*, 2, 232-248. DOI: <http://dx.doi.org/10.38154/cjas.49>

Doğan, Z. (2019). "Türkiye- ABD İlişkilerinin Temel Dinamikleri ve Stratejik İttifak Boyutu", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9 (2019) , 133-156.

Drezner, D. W. (2021). "The Trump-as-authoritarian Debate, Reconsidered", <https://www.washingtonpost.com/outlook/2021/03/16/trump-as-authoritarian-debate-reconsidered/> (05.04. 2022).

Elovitz, P. H. (2020). "A Psychobiographical and Psycho-Political Investigation of Biden and Trump in Troubled Times", *The Journal of Psychohistory*, 48(2):82-99.

Ergin, S. (2022). "2022'de Türk Dış Politikası (3) Türk-ABD ilişkileri irtifa kaybetmeye devam ediyor", <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/sedat-ergin/2022de-turk-dis-politikasi-3-turk-abd-iliskileri-irtifa-kaybetmeye-devam-ediyor-42195248> (12.01.2023).

Ermağan, İ. (2012). "Soğuk Savaş Sonrası Dönemde ABD Dış Politikası-Obama Dönemi ve Ak Parti", *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 21-35.

Euronews, (2022). <https://tr.euronews.com/2022/08/09/biden-isvec-ve-finlandiyanin-nato-uyeligi-icin-onay-belgesini-imzaladi> (13.01.2023).

Euronews, (2018). <https://tr.euronews.com/2018/08/20/bm-insan-haklari-komiseri-trump-n-basina-tepkisi-otoriter-liderleri-cesaretlendiriyor>, (17.12.2022).

Gazeteduvar, (2020) "Otoriter yönetimlerden kaçınmak için işçi sınıfını geri kazanmalıyız" <https://www.gazeteduvar.com.tr/otoriter-yonetimlerden-kacinmak-icin-isci-sinifini-geri-kazanmalıyiz-haber-1505545>, (17.12.2022).

Gazeteduvar, (2019). "Belgeler Yayımlandı Trump Ukrayna'da Biden Soruşturması İstemiş", Erişim Adresi: <https://www.gazeteduvar.com.tr/dunya/2019/09/25/belgeler-yayimlandi-trump-ukraynada-biden-sorusturmasi-istemis> (13.04.2021).

Gorodnichenko, Y. ve Roland, G. (2011). "Individualism, innovation, and long-run growth". *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 108(supplement_4), 21316–21319. <https://doi.org/10.1073/PNAS.1101933108>

Gökşen, Y. ve Çevik, E. (2016). "Yatırım Projelerinin Değerlendirilmesinde AHP-VIKOR Entegrasyonu ile Bir KDS Önerisi". *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 7 (2) , 219-235. DOI: 10.18354/esam.32181

Graham, A., Cullen, F.T., Butler, L.C., Burton, A.L., ve Burton, V.S. (2021). Who Wears the MAGA Hat? Racial Beliefs and Faith in Trump. *Socius*, 7. <https://doi.org/10.1177/2378023121992600>

Gümüş, N.T. (2022) <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/nilgun-tekfidan-gumus/abd-secimleri-biden-trump-oz-42164995>), (01.08.2023).

Gürbüz, M. V. (2002). "Bir İdeal, Bir Amerikan Başkanı ve Onun Başarısızlığı: Başkan Wilson ve Milletler Cemiyeti", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 8(29) 87-99.

Habertürk (2021). <https://www.haberturk.com/joe-biden-kimdir-joe-biden-kac-yasinda-meslegi-ne-abd-baskani-joe-biden-in-biyografisi-2944598> (20.03.2021).

Herman, E.S. ve Chomsky, N. (2012). *Rızanın İmalatı: Kitle Medyasının Ekonomi Politikası*, BGST Yayınları.

Hofstede, G.H. (1998). *Masculinity and Femininity: The Taboo Dimension of National Cultures*. Cross-Cultural Psychology. USA: Sage Publications

Hofstede, G.H. (1984). *Culture's Consequences: International Differences in Work-Related Values*. Cross-Cultural Research and Methodology Series, Volume 5. USA: Sage Publications

Hofstede, G.H. (2001). *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organizations Across Nations*. USA: Sage Publications

Hofstede, Geert (2011). *Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context*. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1). <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1014>

Hofstede, G. ve Bond, M.H. (1988). "The Confucius Connection: From Cultural Roots to Economic Growth. *Organizational Dynamics*, *Organizational Dynamics: A Quarterly Review of Organizational Behavior for Professional Managers*". *New York, NY: Pergamon, Elsevier Science*. Vol. 16.1988, 4, p. 5-21.

Hofstede, G. (2022). "The 6-D Model of National Culture: The Dimensions Explained". <https://geerthofstede.com/culture-geert-hofstede-gert-jan-hofstede/6d-model-of-national-culture/> (10.12.2022)

Hofstede Insights (2022). <https://www.hofstede-insights.com/country/the-usa/> (11.12.2022)

Hruška, R., Průša, P., Babić, D. (2014). The Use of AHP Method for Selection of Supplier. *Transport*, 29(2), 195–203. <https://doi.org/10.3846/16484142.2014.930928>

Karaaslan, A. ve Aydın, S. (2020). “Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Çok Kriterli Karar Verme Teknikleri ile Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği”. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 34 (4) , 1351-1375 . DOI: 10.16951/atauniiibd.749466

Kardaş, T. (2017). *Trump: İmkansız Zaferin Anatomisi*, <https://www.aljazeera.com.tr/gorus/trump-imbkansiz-zaferin-anatomisi> (21.12.2022).

Körner, R., Overbeck, J. R., Körner, E., Schütz, A. (2022). “How the Linguistic Styles of Donald Trump and Joe Biden Reflect Different Forms of Power”. *Journal of Language and Social Psychology*, 41(6), 631–658. <https://doi.org/10.1177/0261927X221085309>

Lindstaed, N. (2020). “Can Joe Biden Reverse The Authoritarian Direction That President Trump Took”, <https://www.thebigq.org/2020/12/02/can-joe-biden-reverse-the-authoritarian-direction-that-president-trump-took/> (05.04.2021).

McKenna, B., Brienza, J. P., Intezari, A. (2022). The Tribal Games: Tribalist Foundations of Trump Supporters. *Critical Sociology*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/08969205221135037>

Milliyet (2020). <https://www.milliyet.com.tr/dunya/donald-trump-kimdir-kac-yasinda-esi-ve-cocuklari-iste-trumpin-hayati-biyografisi-6346054>, (21.12.2022).

Milliyet (2022). <https://www.milliyet.com.tr/dunya/abd-baskani-biden-2024te-aday-olmaniyetini-acikladi-6855105> (10.11.2022).

Minkov, M. (2007). *What Makes Us Different and Similar: A New Interpretation of the World Values Survey and Other Cross-Cultural Data*. Sofia, Bulgaria: Klasika Stil Publishing House

Mitta, D.A. (1993). “An Application of the Analytic Hierarchy Process: A Rank-Ordering of Computer Interfaces”. *Human Factors*, 35(1), 141–157. <https://doi.org/10.1177/001872089303500108>

NTV (2022). <https://www.ntv.com.tr/dunya/trump-2024-secimleri-icin-adayligini-acikladi,kaxjEe1h4k-TCOpjBeie3A> (09.01.2023).

NYTIMES (2021). <https://www.nytimes.com/live/2021/04/13/us/biden-news-today#afghanistan-troops-withdrawal> (08.04.2022).

Ogihara, Y. (2018). “Economic Shifts and Cultural Changes in Individualism: A Cross-Temporal Perspective”, in Ayse K. Üskül, and Shigehiro Oishi (eds), *Socio-Economic Environment and Human Psychology: Social, Ecological, and Cultural Perspectives* (New York online edn, Oxford Academic. <https://doi.org/10.1093/oso/9780190492908.003.0010>

Oktay, F. (2021). https://twitter.com/fuatoktay/status/1385995539137929217?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1385995539137929217%7Ctwgr%5E1333fc7846a2ab68155044d65923236fd45a7699%7Ctwcon%5Es1_&ref_url=https%3A%2F%2Fwww (01.09.2023).

Özel, S. ve Türkel, A. (2018). “AHP Yöntemi Kullanarak ERP Sistemlerinin Karşılaştırılması ve Uygun Sistemin Belirlenmesi”. *Marmara Fen Bilimleri Dergisi*, 30 (3) , 305-317. DOI: 10.7240/marufbd.433785

Piazza, J. ve Van D., N. (2022). “It’s About Hate: Approval of Donald Trump, Racism, Xenophobia and Support for Political Violence”. *American Politics Research*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/1532673X221131561>

Pirinççi, F. (2021). “Türkiye ABD İlişkilerinde Yeni Bir Dönem mi?”, <https://www.setav.org/turkiye-abd-iliskilerinde-yeni-bir-donem-mi/> (12.01.2023)

Saaty, T.L. and Kearns, K.P. (1985). *Analytic Planning: The Organization of Systems. International Series in Modern Applied Mathematics and Computer Science*, Vol 7 UK: Pergamon Press

Saaty, T.L., Vargas, Luis G. (1984). “Comparison of eigenvalue, logarithmic least squares and least squares methods in estimating ratios”, *Mathematical Modelling*, Volume 5, Issue 5, 1984, Pages 309-324, [https://doi.org/10.1016/0270-0255\(84\)90008-3](https://doi.org/10.1016/0270-0255(84)90008-3).

Saaty, T.L., Vargas, L.G. (2006). *Decision Making With The Analytic Network Process: Economic, Political, Social and Technological Applications with Benefits, Oppurtunities, Costs and Risks*. New York: Springer Science and Business Media

Saaty, T.L., Vargas, L.G. (2012). *Models, Methods, Concepts&Applications of the Analytic Hierarchy Process*. New York: Springer Science and Business Media

Sarı, B. (2012). “Amerikan Ulusal Çıkarları ve Afrika”, *Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 95-119.

Savoy, J., Wehren, M. (2021) “Trump’s and Biden’s Styles During the 2020 US Presidential Election”, *Digital Scholarship in the Humanities*, Volume 37, Issue 1, April 2022, Pages 229–241, <https://doi.org/10.1093/llc/fqab046>

Smith, D. N., Hanley, E. (2018). “The Anger Games: Who Voted for Donald Trump in the 2016 Election, and Why?” *Critical Sociology*, 44(2), 195–212. <https://doi.org/10.1177/0896920517740615>

Sudagezer, E. (2020). *ABD’nin Yaptırım Tehditlerini Sürdüğü Türkiye için Trump mı Yoksa Biden mi daha olumlu Seçenek?*. <https://sputniknews.com.tr/20201022/abdnin-yaptirim-tehditlerini-surdugu-turkiye-icin-trump-mi-yoksa-biden-mi-daha-olumlu-secenek-1043075647.html> (13.02.2023)

Sümer, G. (2008). “Amerikan Dış Politikasının Kökenleri ve Amerikan Dış Politik Kültürü.” *Uluslararası İlişkiler*, 5(19), 119-144.

Terme, B. vd. (2022). “Entegre Bulanık AHP ve Bulanık VIKOR Yöntemleriyle Tesis Yeri Seçimi.” *Çukurova Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Dergisi*, 37 (2) , 383-398. DOI: 10.21605/cukurovaumfd.1146098

The Conversation (2019). <https://theconversation.com/president-trumps-use-of-the-authoritarian-playbook-will-have-lasting-consequences-150895> (05.04.2021)

The World Bank (2022). data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.KD.ZG?locations=US (20.12.2022)

Thomas, B. J. (2019). "Optimal Blockchain-based Cryptocurrency Selection for Remittance Transaction: An MCDM Approach". November 2019, *Journal of Advanced Research in Dynamical and Control Systems* 11(11):15-24 DOI:10.5373/JARDCS/V11SP11/20192923

Timor, M. (2001). *Yöneylem Araştırması ve İşletmecilik Uygulamaları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayınları

TRT (2021). <https://www.trthaber.com/haber/dunya/bidendan-trump-yonetiminin-kararlarini-tersine-ceviren-17-kararname-549243.html> (08.04.2021)

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2023a). <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-amerika-birlesik-devletleri-siyasi-iliskileri.tr.mfa#:~:text=ABD%20ile%20%20C3%BClkemiz%20aras%C4%B1nda%20NATO,%20C3%BCIke%20aras%C4%B1ndaki%20temas%20trafi%C4%9Fi%20artm%C4%B1%C5%9Ft%C4%B1r.> (09.01.2023).

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı (2023b). (<https://www.mfa.gov.tr/amerika-birlesik-devletleri-siyasi-gorunumu.tr.mfa>) (09.01.2023)

Trump, D. (2018).

https://twitter.com/realDonaldTrump/status/1031150465759633408?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1031150465759633408%7Ctwgr%5E4b1cac6b539edd0b837ed3d88c8d163087c04b95%7Ctwcon%5Es1_&ref_url=https%3A%2F%2Ftr (17.12.2022).

USEMBASSY (2022). <https://tr.usembassy.gov/tr/ara-secimler-nedir-neden-onemlidir/> (09.01.2023)

Ünal, N. ve Öz, Y. (2022). "Helikopter Ürün Konumlandırma ve AHP/TOPSIS Yöntemi". *Makina Tasarım ve İmalat Dergisi*. 2022; 20(2): 61-70. <https://doi.org/10.56193/matim.1137833>

Üstün, K. (2023) "Türk-Amerikan İlişkileri: 2022'nin Öğrettikleri" *Kriter*, 7 (75), <https://kriterdergi.com/dis-politika/turk-amerikan-iliskileri-2022nin-ogrettikleri> (12.01.2023).

Venizelos, G. (2022). "Donald Trump in Power: Discourse, Performativity, Identification". *Critical Sociology*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/08969205221118223>

Whitehouse (2022). [whitehouse.gov/about-the-white-house/presidents/donald-j-trump/](https://www.whitehouse.gov/about-the-white-house/presidents/donald-j-trump/) (21.12.2022)

Whitehouse (2021). [whitehouse.gov/administration/president-biden/](https://www.whitehouse.gov/administration/president-biden/) (21.12.2022)

Wu, W., Peng, Y., Ergu, D. (2012). "Improved AHP-Group Decision Making for Investment Strategy Selection". *Technological and Economic Development of Economy*, 18(2), 299-316. <https://doi.org/10.3846/20294913.2012.680520>

Yeşiltaş, M. ve A. Balcı. (2011). "AK Parti Dönemi Türk Dış Politikası Sözlüğü: Kavramsal Bir Harita", *Bilgi*, 23, 9-34.

Yıldızoğlu, E. (2019). "Trump 2020 Seçim Kampanyasını Başlattı, Avantajları ve Dezavantajları Neler?", <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-48729981> (13.04.2021).